

KOHTUJURISTI ETTEPANEK

PAOLO MENGOZZI

esitatud 5. aprillil 2011¹

1. Käesoleva eelotsusetaotluse aluseks on Saksa äriühingu Bayer CropScience AG (edaspidi „Bayer”) ja Madalmaade äriühingu Realchemie Nederland BV (edaspidi „Realchemie”) vahel Saksa kohtutes toimuv vaidlus. Bayer heitis Realchemie’le ette, et viimane rikkus ühest tema patendist tulenevaid õigusi. Selles menetluses mõistis kohus Realchemie’lt välja „sunniraha” Saksa õiguse tähenduses. Kuna Bayer soovis selle sunniraha täitmisele pöörata Madalmaades, palus ta, et sunniraha väljamõistmise otsust tunnustataks ja täidetaks selles liikmesriigis, ning algatas selleks täitemenetluse. Eelotsusetaotluse esitanud – Madalmaade – kohtu esimene küsimus puudutab seda, kas niisugune sunniraha kuulub tsiviil- ja kaubandusajade hulka nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades² artikli 1 tähenduses.

jõustamise kohta³ artikkel 14 kohustab liikmesriike kehtestama korra, mille kohaselt täitemenetluses, milles taotletakse päritoluriigis tehtud selliste kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist, mille ese on intellektuaalomandi õiguse kaitse, mõistetakse kohtukulud kostjalt välja suuremas ulatuses.

I Õiguslik raamistik

A Liidu õigus

1. Määrus nr 44/2001

2. Teiseks küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste

3. Määruse nr 44/2001 eesmärk on põhjenduse 2 kohaselt rakendada „sätted, millega

1 – Algkeel: prantsuse.

2 – EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42.

3 – ELT L 195, lk 16; ELT eriväljaanne 17/02, lk 32.

ühtlustatakse eeskirjad kohtualluvuse konflikti kohta tsiviil- ja kaubandusajades ning lihtsustatakse vorminõudeid, et käesoleva määrusega seotud liikmesriikide kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine oleks kiire ja lihtne”.

tatakse liikmesriikide kohtuotsuseid automaatselt ilma täiendavate menetlusteta, välja arvatud juhul, kui vaidluse aluseks on kohtuotsuse tunnustamine.

4. Määruse nr 44/2001 põhjendused 6 ja 7 on sõnastatud järgmiselt:

„(6) „Selleks et saavutada tsiviil- ja kaubandusajades tehtud kohtuotsuste vaba liikumine, on vajalik ja asjakohane, et kohtualluvuse ning kohtuotsuste täitmise eeskirju reguleeritaks ühenduse õigusaktiga, mis on siduv ja vahetult kohaldatav.”

(7) Käesoleva määruse reguleerimisala peab hõlmama kõiki peamisi tsiviil- ja kaubandusajades peale teatavate selgelt määratletud asjade.”

5. Määruse nr 44/2001 põhjendustes 16 ja 17 on ette nähtud:

„(16) Tulenevalt vastastikusest usaldusest õigusemõistmisse ühenduses tunnus-

(17) Sama vastastikuse usalduse põhimõtte tõttu peab olema kord, millega ühe liikmesriigi kohtuotsus teises liikmesriigis jõustatakse, tulemuslik ja kiire. Selleks tuleks deklaratsioon kohtuotsuse jõustatavuse kohta tegelikult välja anda automaatselt pärast esitatud dokumentide formaalset kontrollimist, ilma et kohus saaks omal algatusel esitada käesoleva määruse kohaseid jõustamata jätmise põhjusi.”

6. Määruse nr 44/2001 põhjenduses 19 on ette nähtud, et „[t]uleks tagada Brüsseli [1968. aasta] konventsiooni [kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades⁴ (edaspidi „Brüsseli konventsioon”)] ja käesoleva määruse vaheline järjepidevus ning selleks tuleks ette näha üleminekusätted. Järjepidevust on vaja ka Euroopa [...] Kohtu tõlgendustes Brüsseli konventsiooni kohta [...]”.

7. Määruse nr 44/2001 artikli 1 lõikes 1 on sätestatud, et „[k]äesolevat määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusajades suhtes

4 – Konsolideeritud redaktsioon (EÜT 1998, C 27, lk 1).

igat liiki kohtutes. Eelkõige ei kohaldata seda maksu-, tolli- ja haldusajade suhtes”.

2. Direktiiv 2004/48

8. Määruse nr 44/2001 artikli 32 kohaselt „[o]n otsus igasugune liikmesriigi kohtu lahend, sealhulgas dekreet, määrus, resolutsioon või täitemäärus, samuti kohtuametniku otsus kohtukulude kohta”.

12. Direktiivi 2004/48 põhjenduses 3 on kinnitatud, et „[i]ntellektuaalomandi õiguste tõhusate jõustamise meetmeteta tõrjutakse uuendusi ja loometegevust ning investeerimisi vähenevad. Seega on vaja tagada ühenduses intellektuaalomandi materiaalsooiguse, mis on käesoleval ajal *acquis communautaire*’i ulatuslik osa, tõhus rakendamine”.

9. Määruse nr 44/2001 artikli 34 punktis 2 on kinnitatud põhimõtet, mille kohaselt „[o]tsust ei tunnustata[...] kui otsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud otsuse vaidlustamise menetlust siis, kui tal oli selleks võimalus”.

13. Direktiivi 2004/48 põhjendustes 8–10 on märgitud järgmist:

10. Määruse nr 44/2001 artikli 38 lõikes 1 on sätestatud, et „[l]iikmesriigis tehtud ning selles riigis täitmisele pööratavat otsust täidetakse teises liikmesriigis, kui see on mõne huvitatud isiku taotlusel seal täidetavaks kuulutatud”.

„(8) Erinevused liikmesriikide intellektuaalomandi õiguste jõustamisvahendite süsteemide vahel toovad kahju siseturu nõuetekohasele tegutsemisele ning on võimatu tagada, et intellektuaalomandi õigused ühenduses tervikuna on samaväärsel tasemel kaitstud. Selline olukord ei soodusta vaba liikumist siseturul ega loo tervet konkurentsi edendavat keskkonda.

11. Määruse nr 44/2001 artiklis 49 on ette nähtud, et „[v]älismaal tehtud kohtuotsus, millega määratakse karistuseks perioodilised maksed, on taotluse saanud liikmesriigis täitmisele pööratav alles seejärel, kui otsuse teinud liikmesriigi kohtud on tasutava summa lõplikult kindlaks määranud”.

(9) [...] Liikmesriikide õigusaktide ühtlustamine sel alal on seega oluline eeltingimus siseturu nõuetekohasele toimimisele.

- (10) Käesoleva direktiivi eesmärk on ühtlustada liikmesriikide seadustikke, et tagada siseturul kõrge, võrdväärne ning ühetasoline kaitsetase.”

14. Direktiivi 2004/48 põhjenduses 11 on täpsustatud, et „[k]äesoleva direktiivi eesmärk ei ole kehtestada tsiviil- ja äriasjade õiguslase koostöö, jurisdiktsiooni, otsuste tunnustamise ja jõustamise kooskõlastatud juhiseid või tegeleda kohaldatavate seadustega. Ühenduse vahendid kõnealuste küsimuste reguleerimiseks on olemas ning põhimõtteliselt on need võrdselt rakendatavad ka intellektuaalomandi puhul”.

15. Direktiivi 2004/48 artiklis 1 on sätestatud, et see direktiiv „käsitleb intellektuaalomandi õiguste jõustamiseks vajalikke meetmeid, menetlusi ja õiguskaitsevahendeid”.

16. Direktiivi 2004/48 artikli 2 lõikes 1 on sätestatud, et „[i]lma et see piiraks meetmete kohaldamist, mida kohaldatakse või võidakse kohaldada ühenduses või siseriiklikes õigusaktides kuni selleni, et need meetmed soosivad enam õiguste valdajaid, kehtivad käesolevas direktiivis sätestatud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid kooskõlas artikliga 3 mis tahes intellektuaalomandi õiguste rikkumise kohta, nagu on sätestatud

ühenduse õigusaktides ja/või vastava liikmesriigi siseriiklikes õigusaktides”.

17. Direktiivi 2004/48 artiklis 14 „Kohtukulud” on sätestatud, et „[l]iikmesriigid tagavad, et mõistlikud ja proportsionaalsed kohtukulud ja muud kulud kannab üldiselt kaotaja pool, välja arvatud siis, kui see on ebaõiglane.”

B Saksa õigusnormid

18. Saksa tsiviilkohtumenetluse seadistiku (Zivilprozessordnung; edaspidi „ZPO”) §-id 890 ja 891 on sõnastatud järgmiselt:

„§ 890

Teost hoidumise ja toimingu talumise kohustuse sundtäitmine

1. Kui võlgnik ei ole täitnud teost hoidumise või toimingu talumise kohustust, määrab esimese astme kohus võlausaldaja taotlusel võlgnikule sunniraha ning selle tasumise võimatuse korral aresti või aresti kuni kuus kuud. Igakordselt võib sunniraha määrata kuni 250 000 eurot ning aresti määrata kokku kaks aastat.

2. Sunniraha või aresti määramisele peab eelnema vastav hoiatus, mille – juhul, kui see ei sisaldu juba kohtuotsuses, millega kohustus määrati – teeb vastava taotluse olemasolul esimese astme kohus.
2. [JBeitrO-d] kohaldatakse ka lõikes 1 viidatud nõuete liidumaade kohtute poolt sissenõudmisel, niivõrd kui nõuded tuginevad liitvabariigi normidele”.
3. Võlgnikku võib võlausaldaja taotlusel kohustada esitama ka teatud ajaks tagatise, mis katab igasuguse hilisema kahju, mis tekib kindlaksmääratud aja jooksul mis tahes muust rikkumisest.

C Madalmaade õigusnormid

§ 891

Menetlus, võlgniku ärakuulamine, kohtukulude kindlaksmääramine

Paragrahvides 887–890 tehtavad otsused lahendatakse määrusega. [...]”.

19. Määruse kohtu määratud trahvide sissenõudmise kohta (Justizbeitrungsordnung; edaspidi „JBeitrO”) §-is 1 on sätestatud:

„1. Käesoleva [JBeitrO] reguleerimisalasse kuulub järgmiste nõuete sissenõudmine, niivõrd kui see kuulub liitvabariigi kohtute pädevusse:

[...]

(3) sunniraha ja karistusmaksed;

[...].

20. Toimikust ilmneb, et Madalmaade Kuningriik võttis direktiivi 2004/48 artikli 14 oma siseriiklikku õiguskorda üle Madalmaade tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikliga 1019h. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel võimaldab see säte nimetatud direktiiviga reguleeritavates kohtuasjades mõista kohtukulud välja tavapärasest suuremas ulatuses.

II Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

21. Põhikohtuasjas toimub Hoge Raad der Nederlandenis (Madalmaad) Realchemie ja Bayeri vahel vaidlus, mis sai alguse Bayeri poolt varem Saksamaal algatatud menetlusest.

22. Hagi tagamise taotluse alusel, mille Bayer esitas Landgericht Düsseldorfile (Saksamaa), keelas nimetatud kohus

19. detsembri 2005. aasta määrusega (nn aluskohtumäärus) Realchemie’l patendist tulenevate õiguste rikkumise tõttu teatavaid pestitsiide Saksamaale importida ning neid seal omada ja turustada. Koos seatud keeluga määrati ka karistusmaksed. Lisaks pidi Realchemie teatama asjaomaste pestitsiididega seotud kaubandustehingutest ning tema laovaru arestiti. Aluskohtumääruses mõisteti Realchemie’lt välja ka kohtukulud.⁵

23. Bayeri taotlusel kohustas Landgericht Düsseldorf 17. augustil 2006. aasta määrusega ZPO § 890 alusel Realchemie’d aluskohtumääruses seatud keelu rikkumise eest tasuma nn sunniraha summas 20000 eurot kohtu kassasse. Kohtumääruses oli ette nähtud ka kulude väljamõistmine Realchemie’lt.⁶

24. Uues määruses, mille Landgericht Düsseldorf tegi 6. oktoobril 2006, määrati Realchemie’le karistusmaksed summas 15000 eurot, selleks et ajendada teda teatama aluskohtumääruses nimetatud kaubandustehingutest. Samuti mõisteti

Realchemie’lt välja karistusmaksed määramise menetluse kulud.⁷

25. Vaidlust ei ole selle üle, et need kuus otsust tehti Realchemie’le teatavaks.

26. Bayer pöördus 6. aprillil 2007 Rechtbank ’s-Hertogenboschi (Madalmaad) ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustava kohtuniku poole, et Landgericht Düsseldorfil tehtud kõik kuus kohtulahendit tunnistataks Madalmaades täidetavaks. Bayer palus ka mõista Realchemie’lt välja selle menetluse kulud. Ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustav kohtunik rahuldas 10. aprillil 2007 Bayeri taotluse ja mõistis Realchemie’lt välja kohtukulud summas 482 eurot.

27. Realchemie esitas 14. juunil 2007 määruse nr 44/2001 artikli 43 alusel apellatsioonkaebuse, tuginedes selle määruse artikli 34 punktis 2 nimetatud keeldumispõhjustele. Ta väitis, et aluskohtumäärust, nagu ka sunniraha määrust ja karistusmaksed määrust ei saa teises liikmesriigis tunnustada ega täita, kuna need on tehtud ilma, et Realchemie oleks kutsutud, ja ilma suulise menetluseta. Mis puudutab kohtukulude kohta tehtavaid kohtulahendeid, siis neid ei saa tunnustada ega täita, kuna need on kolme eespool nimetatud määruse lahutamatu osa. Realchemie väitis täpsemalt sunniraha määruse kohta, et

5 – Landgericht Düsseldorf määras 29. augusti 2006. aasta määrusega kohtukulude suuruseks 7829,60 eurot.

6 – Landgericht Düsseldorf määras 19. septembri 2006. aasta määrusega kohtukulude suuruseks 898,60 eurot.

7 – Landgericht Düsseldorf määras 11. novembri 2006. aasta määrusega kohtukulude suuruseks 852,40 eurot.

Bayeri täitmistaotlus tuleb jätta rahuldamata, kuna sunniraha, mille vastavalt JBeitRO-le nõuavad automaatselt sisse Saksa kohtud, ei maksta Bayerile, vaid Saksa riigile.

seadustiku artiklit 1019h või vähemalt direktiivi 2004/48 artiklit 14.

28. Rechtbank 's-Hertogenboschi tsiviilkohtuleegium jättis pärast poolte ärakuulamist 26. veebruaril 2008 Realchemie apellatsioonkaebuse rahuldamata ja kinnitas 10. aprilli 2007. aasta otsust ning mõistis Realchemie'lt välja määratud kohtukulud summas 1 155 eurot. Rechtbank 's-Hertogenbosch leidis, et kuigi kolm vaidlusalust määrust tehti Bayeri ühepoolse taotluse alusel, on need siiski otsused määruse nr 44/2001 artikli 32 tähenduses. Sunniraha määruse kohta leidis Rechtbank 's-Hertogenbosch, et asjaolu, et 20000 eurot tuleb tasuda Gerichtskassele, see tähendab Landgericht Düsseldorfis kassasse, ei vähenda kuidagi Bayeri õigust ja huvi nõuda, et Realchemie tõepoolest sunniraha sellesse kassasse maksab. Sunniraha eesmärk on tagada aluskohtumääruse järgimine kohtuasja võitnud poole ehk Bayeri huvides. Viimasel on seega huvi sunniraha määruse täitmise vastu Madalmaades. Lõpuks mõistis Rechtbank 's-Hertogenbosch Realchemie'lt välja kohtukulud ja määras need vastavalt üldisele korrale, vaatamata sellele, et Bayer palus kohaldada Madalmaade tsiviilkohtumenetluse

29. Kuna otsuse peale, millega lahendatakse määruse nr 44/2001 artikli 43 alusel esitatud apellatsioonkaebus, saab vastavalt selle määruse artiklile 44 ja V lisale esitada kassatsioonkaebuse, esitas Realchemie kassatsioonkaebuse Hoge Raad der Nederlandenile, paludes tühistada Rechtbank 's-Hertogenboschi 26. veebruari 2008. aasta otsuse. Bayer esitas vastukassatsioonkaebuse, paludes jätta kassatsioonkaebus rahuldamata ja mõista Realchemie'lt välja tegelikud kohtukulud vastavalt direktiivi 2004/48 artiklile 14 koostöös Madalmaade tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikliga 1019h.

30. Hoge Raad der Nederlandeni kohtujurist esitas 26. juunil 2009 ettepaneku, milles ta palus kõnealusel kohtul enne otsuse tegemist pöörduda Euroopa Kohtu poole.

31. Seejärel tuvastas Hoge Raad der Nederlanden kaks punkti, mille osas on vajalik Euroopa Kohtu tõlgendus.

32. Esiteks tekib tal sunniraha määruse kohta küsimus, kas see saab kuuluda määruse nr 44/2001 esemelisse kohaldamisalasse, arvestades seda iseloomustavaid avaliku õiguse elemente. Kõnealune sunniraha kujutab

endast karistust kohtu seatud keelu eiramise eest. Selle määrab Saksa kohus eraõiguslikust isikust poole taotlusel, kuid see tuleb pärast seda, kui kohus on seda omal algatusel sisse nõudma asunud, tasuda kohtu kassasse Saksa riigi kasuks, mitte selle poole kasuks, kelle taotlusel sunniraha määrati.

Kohtule EÜ artikli 234 alusel kaks järgmist eelotsuse küsimust:

„1. Kas mõistet „tsiviil- ja kaubandusasjad” määruse [...] nr 2001/44 artiklis 1 tuleb tõlgendada nii, et [seda] määrust kohaldatakse ka sellise otsuse tunnustamisele ja täitmisele, millega [ZPO] § 890 alusel kohustatakse tasuma sunniraha?

33. Teiseks väljendab Hoge Raad der Nederlanden kahtlusi põhikohtuasjas direktiivi 2004/48 artikli 14 kohaldatavuse suhtes. Kui- gi võib leida, et selle direktiivi eesmärk on tagada intellektuaalomandi õiguste kaitse ja et neid õigusi puudutava otsuse tunnustamine ja täitmine võib olla üks osa nende õiguste tõhusast kaitsmisest, on direktiivis 2004/48 sätestatud, et selles ette nähtud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid kehtivad mis tahes intellektuaalomandi õiguste rikkumise suhtes.⁸ Ulatuses, milles täitemenetlus seisneb kohtu poolt selle kontrollimises, et tunnustamise ja täitmise tingimused on täidetud, ei kuulu see kõnealuse direktiivi kohaldamisalasse.

2. Kas direktiivi 2004/48[...] artiklit 14 tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse ka sellisele täitemenetlusele, mis puudutab:

a) teises liikmesriigis tehtud otsust intellektuaalomandi õiguse rikkumise kohta,

b) teises liikmesriigis tehtud otsust, millega määrati karistusmaksed või sunniraha intellektuaalomandi õiguse rikkumise keelu eiramise eest,

34. Kuna Hoge Raad der Nederlandenil tekisid raskused liidu õiguse tõlgendamisel, otsustas ta menetluse peatada ning esitada 21. oktoobril 2009 Euroopa Kohtu kantseleisse saabunud eelotsusetaotluses Euroopa

c) teises liikmesriigis tehtud kohtukulude kindlaksmääramise otsuseid, mis on tehtud seoses punktides a ja b nimetatud otsustega?”

8 – Vt direktiivi 2004/48 artikli 2 lõige 1.

III Menetlus Euroopa Kohtus

1. Sissejuhatavad märkused

35. Realchemie, Madalmaade ja Saksamaa valitsus ning Euroopa Komisjon esitasid Euroopa Kohtule kirjalikud märkused.

36. Realchemie, Saksamaa valitsus ja komisjon esitasid 25. jaanuari 2011 toimunud kohtuistungil suuliselt oma märkused.

38. Esimese küsimusega soovib eelotsuse taotluse esitanud kohus teada, kas Saksamaal tehtud otsust, milles on Realchemie'd kohustatud ZPO § 890 alusel tasuma sunniraha, saab määruse nr 44/2001 alusel tunnustada ja täita Madalmaades. Seega palutakse Euroopa Kohtul kindlaks teha, kas niisugune sunniraha kuulub tsiviil- ja kaubandusajade valdkonda kõnealuse määruse artikli 1 tähenduses.

39. Kõigepealt soovin ma esitada kaks rühma märkusi.

IV Õiguslik analüüs

A Esimene küsimus

37. Pärast sissejuhatavate märkuste esitamist analüüsin ma Saksa õiguses esineva sunniraha õiguslikku korda, enne kui ma hindan selle tunnuseid Euroopa Kohtu praktika seisukohalt.

40. Esiteks on tegemist Brüsseli konventsiooni ja määruse nr 44/2001 järjepidevuse meenutamisega, nagu seda on tehtud ka kõnealuse määruse põhjenduses 19.⁹ Euroopa Kohus on loogiliselt järeldanud, et „arvestades, et määrus nr 44/2001 asendab [Brüsseli] konventsiooni liikmesriikidevahelistes suhetes, võib Euroopa Kohtu tõlgendusi [kõnealuse] konventsiooni sätetele laiendada ka [määruse sätetele], kui Brüsseli konventsiooni ning määruse nr 44/2001 sätted on sisult võrdväärsed”.¹⁰ Nii on see määruse artikli 1 puhul, mille sõnastus on Brüsseli

⁹ – Vt käesoleva ettepaneku punkt 6.

¹⁰ – 23. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-167/08: Draka NK Cables jt (EKL 2009, lk I-3477, punkt 20).

konventsiooni artikli 1 omaga identne. Konventsiooni alusel välja kujunenud kohtupraktikale saab seega käesoleva eelotsusetaotluse lahendamisel edukalt tugineda. Sama kehtib erinevate selgitavate aruannete kohta, mis sel teemal on koostatud.¹¹

tuleb tõlgendada lähtuvalt määruse kujunemisloost, eesmärkidest ja ülesehitusest.¹³

41. Teiseks märgin ma, et määruse nr 44/2001 artikkel 1 koostoimes määruse põhjendusega 7, milles on rõhutatud, kui oluline on see, et määruse reguleerimisala hõlmaks „peamisi tsiviil- ja kaubandusasju”, räägib kõnealuse valdkonna niisuguse tõlgenduse kasuks, mille kohaselt on hõlmatud see, mida riigid ja Euroopa kodanikud peavad keskseks.¹² „Tsiiviil- ja kaubandusasad” on seega liidu õiguse autonoomne mõiste, mis ei sõltu siseriiklikust kvalifikatsioonist, mille iga liikmesriik annab kohtumenetlustele ning tunnustatavatele ja täidetavatele kohtulahenditele, ning seda

2. Sunniraha õiguslik kord Saksa õiguses

42. Vastavalt eelotsusetaotluse esitanud kohtu, Realchemie ja Saksamaa valitsuse sarnastele seisukohtadele on ZPO §-s 890 sätestatud sunniraha eesmärk Saksa õiguse tähenduses toimingu talumise või teost hoidumise kohustuse sundtäitmine, kusjuures see kohustus peab olema eelnevalt kohtuotsusega tuvastatud. Kui võlgnik rikub oma kohustust teost hoiduda või toimingut taluda, tuleb teda sundida algset kohustust täitma. Seda sündi teostatakse ZPO § 890 abil, milles on ette nähtud „korralekutsumine”. See võib toimuda kahes vormis ehk sunniraha või arestina. §-st 890 nähtub samuti, et kohus võib otsustada määrata kohe aresti, ilma et ta peaks tingimata kõigepealt määrama sunniraha.

11 – Nagu Jenard, J. aruanne 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1979 C 59, lk 54) (edaspidi „Jenard'i aruanne”) ning Schlosser, P. aruanne, mis käsitleb 9. oktoobri 1978. aasta konventsiooni Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi ühinemist konventsiooniga kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades ja protokollil konventsiooni tõlgendamist Euroopa Kohutus (JO 1979 C 59, lk 71) (edaspidi „Schlosseri aruanne”), kasutatakse ka Pocar, F. seletuskirja, mis käsitleb 30. oktoobril 2007 Luganos allkirjastatud tsiviil- ja kaubandusasjade kohtualluvuse ja neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooni (ELT 2009 C 319, lk 1) (edaspidi „Pocari seletuskiri”), kuna määrust nr 44/2001 kasutati selle konventsiooni alusena.

12 – 15. veebruari 2007. aasta otsus kohtuasjas C-292/05: Lechouritou jt (EKL 2007, lk I-1519, punkt 28).

43. Samuti ilmneb ZPO §-st 890, et korralekutsumine toimub võlausaldaja taotlusel.

13 – Brüsseli konventsiooni artikli 1 kohta vt 14. oktoobri 1976. aasta otsus kohtuasjas 29/76: LTU (EKL 1976, lk 1541, punkt 3); 16. detsembri 1980. aasta otsus kohtuasjas 814/79: Rüffer (EKL 1980, lk 3807, punkt 7 ja seal viidatud kohtupraktika) ning 21. aprilli 1993. aasta otsus kohtuasjas C-172/91: Sonntag (EKL 1993, lk I-1963, punkt 18); määruse nr 44/2001 kohta vt eespool viidatud kohtuotsus Draka NK Cables jt (punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika) ja 23. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-533/07: Falco Privatstiftung ja Rabitsch (EKL 2009, lk I-3327, punkt 20 ja seal viidatud kohtupraktika).

Korralekutsumine saab toimuda üksnes juhul, kui sellele eelneb hoiatus, milles teatakse võlgnikule, millega ta riskib juhul, kui ta oma kohustust ei täida.¹⁴ Kui kohustust on rikunud, siis pärast võlausaldaja taotlust ja võlgniku ärakuulamist¹⁵ võib Saksa kohus määrata korralekutsumise, mis käesoleval juhul seisnes Realchemie'le kohustamises tasuma sunniraha summas 20 000 eurot selle eest, et ta ei täitnud aluskohtumäärusest tulenevat kohustust.

mida ainsana saab tunnustada ja täita riigis, kus täitmist taotletakse.¹⁷

3. Õiguslik hinnang

44. Kõnealuse sunniraha sai määrata seega ainult Bayeri taotlusel. See ei ole aga siiski määratud tema kasuks. Sunniraha tuleb tasuda kohtu kassasse ning see läheb riigikassasse. See nõutakse sisse automaatselt. Kohtu esimees on selle täitmisinstants.¹⁶

a) Põhimenetlust ja kõrvalmenetlust puudutava kriteeriumi tulemusetus

45. Realchemie lisab, ilma et teised huvitatud pooled selle kohta oma argumente oleksid esitanud, et korralekutsumise määrus ei ole iseenesest täitedokument. Sellel on üksnes deklaratiivne jõud. Alles siis, kui sunniraha sisaldub kohtukuludes ning sellega seoses on märgitud võlausaldaja nimi, summa ja määratud tähtaeg, on tegemist täitedokumendiga,

46. Üks põhikohtuasjas kõne all oleva olukorra eripäradest seisneb asjaolus, et vaidlus, mille raames tehti Saksamaal sunniraha määrus, puudutab hagi tagamist.

47. Hagi tagamise korral on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et „kuna hagi tagamine või esialgne õiguskaitsse võib kaitsta väga erinevaid õigusi, siis määrab nende kuulumise konventsiooni kohaldamisalasse mitte nende enda laad, vaid nende õiguste laad, mille kaitse tagatakse”.¹⁸

14 – Toimikust nähtub, et aluskohtumäärus sisaldas tõepoolest sellist hoiatust Realchemie'le.

15 – ZPO § 891.

16 – JBeitRO § 1 lõike 1 punkt 3.

17 – Realchemie kirjalikest märkustest nähtub, et sunniraha täitmise instants tõepoolest väljastas 23. augustil 2006 kulude mahaarvamist käsitleva dokumendi.

18 – 27. märtsi 1979. aasta otsus kohtuasjas 143/78: de Cavel (EKL 1979, lk 1055, punkt 8); 26. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas C-261/90: Reichert ja Kockler (EKL 1992, lk I-2149, punkt 32) ning 17. novembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-391/95: Van Uden (EKL 1998, lk I-7091, punkt 33).

48. Käesoleval juhul tehti sunniraha määrus „põhimenetluses”, milles paluti hagi tagada selleks, et esialgu järgitaks intellektuaalomandi õigust, mis on ilmselgelt tsiviilõigusliku laadi. Kuna sunniraha määrust ei saanud teha ilma aluskohtumääruseta, kaasneb esimene teisega ja sõltub sellest olemuslikult. Aluskohtumääruse tsiviilõiguslik laad määrab kindlaks ka sunniraha määruse tsiviilõigusliku laadi. Nagu Saksamaa valitsus vastuseks esimesele küsimusele välja pakub, piisab sellest, kui kontrollida, kas aluskohtumäärust saab määruse nr 44/2001 artikli 1 alusel tunnustada ja täita. Kuna vastus on jaatav, kuulub sunniraha määrus samuti tsiviil- ja kaubandusajade valdkonda.

ilmselgelt välistatud, peab Euroopa Kohus oma analüüsi läbiviimisel lähtuma ühest teisest kriteeriumist.

b) Sunniraha mõju vaidluse poolte vaheliste õigussuhete laadile või vaidluse esemele

i) Euroopa Kohtu praktikas antud suunised

49. See ettepanek on veetlev oma lihtsuses ja tõhususes. See tuleb aga siiski kohe tagasi lükata, kuna kõrvalmenetlust puudutava kriteeriumi kohaldamine läheb vastuollu väga olulise asjaoluga käesolevas kohtuasjas. Nagu eespool märgitud, on sunniraha nimelt korralekutsumine Saksa õiguse tähenduses, kuid see ei ole korralekutsumise ainus vorm, kuna samuti on Saksa kohtul võimalus määrata arest. Kui välja pakutud arutluskäigus minna äärmuseni, võib see viia järelduseni, et arest kuulub määruse nr 44/2001 artikli 1 kohaldamisalasse, kui see määratakse seoses põhimenetlusega, mis puudutab hagi tagamist tsiviilõiguslikku laadi õiguse rikkumise lõpetamiseks. Kuna niisugune olukord on

50. Kuna konkreetselt kriteeriumist, mille Euroopa Kohus on välja töötanud hagi tagamise korral, ei ole käesoleva eelotsusetaotluse lahendamisel mingit abi, tuleb viidata üldistele suunistele, mis kohus on andnud seoses Brüsseli konventsiooni artikliga 1 välja kujunenud kohtupraktikas.

51. Sellest väljakujunenud kohtupraktikast nähtub, et mõiste „tsiviil- ja kaubandusajad” tõlgendamisel tuleb silmas pidada, et „kohtuotsuste teatud kategooriad tuleb vaidluse poolte vaheliste õigussuhete laadi iseloomustavate asjaolude või vaidluse eseme tõttu

konventsiooni kohaldamisalast välistada”.¹⁹ Neid kahte kriteeriumi – pooltevaheliste õigussuhete laad või vaidluse ese – on seni kasutatud selleks, et tähistada piiri ühelt poolt nende vaidluste, mis kuuluvad tsiviil- ja kaubandusajade hulka seetõttu, et nende eesmärk on korraldada eraõiguslikku õigussuhet, ning teiselt poolt nende vaidluste vahel, mis kuuluvad avalik-õigusliku suhte alla.

52. Esimese kriteeriumi puhul nägi Euroopa Kohus ette, et „tuleb kindlaks teha vaidluse poolte vaheline õigussuhe ning analüüsida esitatud hagi alust ja selle menetlemise korda”.²⁰ Kohus leidis, et vaidluse poolte vaheline õigussuhe on eraõiguslik, kui see on kahe eraõigusliku isiku vahel ja kui hagi esitanud isik on seega kasutanud õiguskaitsevahendit, milleks tal on õigus tulenevalt nõudeõiguse seaduse alusel üleminekust, mis on ette nähtud tsiviilõigusnormiga, ilma et see hagi vastaks laiemate volituste teostamisele võrreldes eraõiguslike isikute vahelistes suhetes kohaldatavate õigusnormidega.²¹ Sama leidis kohus hagi kohta, mis esitati mitte niisuguse

19 – Eespool viidatud kohtuotsus LTU (punkt 4); 14. novembri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-271/00: Baten (EKL 2002, lk I-10489, punkt 29); 15. mai 2003. aasta otsus kohtuasjas C-266/01: Préservatrice foncière TIARD (EKL 2003, lk I-4867, punkt 21) ja eespool viidatud kohtuotsus Lechouritou jt (punkt 30).

20 – 5. veebruari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-265/02: Frahuil (EKL 2004, lk I-1543, punkt 20 ja seal viidatud kohtupraktika).

21 – *Ibidem* (punkt 21).

tegevuse ja menetluse suhtes, mis eeldaksid, et üks vaidluse pooltest teostaks avalikku võimu, vaid eraõiguslike isikute poolt sooritatud tegude suhtes.²²

53. Lisaks ei too asjaolu, et üks vaidluse pooltest on avalik-õiguslik asutus, automaatselt kaasa vaidluse määruse nr 44/2001 kohaldamisalast välistamist. Üksnes juhul, kui avalik-õiguslik asutus, kes on pool vaidluses, mille teine pool on eraõiguslik isik, teostab avalikku võimu, jääb vaidlus sellest kohaldamisalast välja.²³ Nimelt „[k]ui üks vaidluspool teostab avalikku võimu, siis on välistatud selle vaidluse käsitlemine tsiviil- ja kaubandusajana määruse nr 44/2001 artikli 1 lõike 1 tähenduses, kuna see pool teostab ülemvõimu, mis ei jää eraisikute vahelisi suhteid reguleerivate õigusnormide kohaldamisalasse”.²⁴

54. Mis puudutab teist kriteeriumi kui sellist, siis märgin, et seda on Euroopa Kohtu praktikas palju vähem käsitletud. Täiesti eraldiseisvalt ja vastuolus varasema kohtupraktikaga kinnitas kohus 1991. aastal tehtud otsuses, et

22 – 28. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-420/07: Apostolides (EKL 2009, lk I-3571, punkt 45).

23 – Eespool viidatud kohtuotsus LTU (punkt 4), eespool viidatud kohtuotsus Rüffer (punkt 8), eespool viidatud kohtuotsus Sonntag (punkt 20), eespool viidatud kohtuotsus Baten (punkt 30), eespool viidatud kohtuotsus Préservatrice foncière TIARD (punkt 22), eespool viidatud kohtuotsus Lechouritou jt (punkt 31) ning eespool viidatud kohtuotsus Apostolides (punkt 43).

24 – Eespool viidatud kohtuotsus Lechouritou jt (punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika) ning eespool viidatud kohtuotsus Apostolides (punkt 44). Seda küsimust käsitleva Euroopa Kohtu praktika süstemaatilise analüüsi osas viitan ma kohtujurist Ruiz-Jarabo Colomeri ettepanekule kohtuasjas, milles tehti eespool viidatud kohtuotsus Lechouritou jt, ning täpsemalt selle ettepaneku punktile 37 jj.

„[s]elleks et teha kindlaks, kas vaidlus kuulub [kõnealuse] konventsiooni kohaldamisalas- se, tuleb arvesse võtta *ainult* selle vaidluse eset”.²⁵ Sellist lahendust ei ole pärast enam korratud ning Euroopa Kohus on piirdunud hiljem kinnitamisega, et „kui vaidlus jääb oma eseme poolest konventsiooni kohalda- misalast välja, ei saa sellise eelneva küsimuse olemasolu, mille suhtes kohus peab vaidluse lahendamiseks otsuse tegema, õigustada kon- ventsiooni kohaldamist, olenemata sellest, milline on selle küsimuse sisu”.²⁶ Edaspidi on Euroopa Kohus oma põhimõttelist kaalutlust korranud, viidates nii pooltevahelisele õigus- suhtele kui ka vaidluse esemele.²⁷

et alusmenetluse pooled on samad kui selle menetluse pooled, milles määrati sunniraha, seda enam, et ainult Bayeril on võimalus al- gatada sunniraha puudutav menetlus. Sak- samaa valitsus leidis omakorda, et taotletav õigus puudutab Bayeri intellektuaalomandi õiguse kaitset ning see ei tulene seega puh- talt avaliku võimu aktist. Menetluses, mille tulemusel määratakse sunniraha, Saksa riik üksnes aitab võlausaldajal oma õigust maks- ma panna ja sunniraha tugevdab lõpetamise ettekirjutust. Sel põhjusel peab aluskohtu- määruses viidatud materiaalõigus kindlaks määrama vaidluse laadi.

55. Seega tuleb eespool nimetatud asjaolude alusel kontrollida, kas menetluses, milles teh- ti sunniraha määrus, ilmnes mingilgi määral avaliku võimu teostamine, ning hinnata sel- leks pooltevahelise õigussuhte laadi ja vaidlu- se eset.

57. Ma ei saa sellise analüüsiga nõustuda.

ii) Kohaldamine käesolevas asjas

58. Nii nagu sunniraha on korraldatud ja rakendatud Saksa õiguses, koosneb see kor- raga nii tsiviilõiguslikest elementidest, mis kuuluvad eraõigusesse, kui ka avaliku õiguse elementidest. See mitmetahuline koostis sun- nib mind esitatud küsimusele vastamiseks iga elementi kaaluma.

56. Komisjon väitis sisuliselt, et sunniraha määrust ei saa käsitleda eraldiseisvalt ning

59. Sunniraha määrati seetõttu, et Realche- mie ei täitnud talle aluskohtumäärusega pan- dud kohustusi. Kui Realchemie täidab neid

25 – 25. juuli 1991. aasta otsus kohtuasjas C-190/89: Rich (EKL 1991, lk I-3855, punkt 26). Kohtujuristi kursiiv.

26 – 20. jaanuari 1994. aasta otsus kohtuasjas C-129/92: Owens Bank (EKL 1994, lk I-117, punkt 34).

27 – Vt 17. joonealuses märkuses viidatud kohtupraktika.

kohustusi, aitab see loomulikult kaasa Bayeri intellektuaalomandi õiguse esialgsele kaitsmisele, kusjuures Bayer on ainus pool, kes saab Saksa kohtult nõuda sunniraha määramist.

et kui ennetav aspekt peaks olema ülekaalukas, kuuluks sunniraha tsiviil- ja kaubandusajade hulka.

60. Ei saa siiski tähelepanuta jätta asjaolu, et arvestades sunniraha ülesannet ja sellega taotletavat eesmärki, selle tegelikku kasusaajat ja selle sissenõudmise korda, on avalikku õigusesse kuuluvad aspektid määravad ja räägivad selle kasuks, et sunniraha jääb määruse nr 44/2001 artikli 1 tähenduses tsiviil- ja kaubandusajade hulgast välja.

61. Mis puudutab sunniraha ülesannet ja sellega taotletavat eesmärki, siis jääb minu hinnangul analüüs poolikuks, kui piirduda järeldusega, et sunnirahal ei ole muid eesmärke kui aluskohtumääruses tunnustatud Bayeri õiguse tõhus kaitse. Olukord on ilmselgelt palju segasem.

62. Sunniraha on sunnivahend, millel on loomupäraselt teatav karistuslik aspekt. Huvitatud pooled on pikalt avaldanud oma seisukohti küsimuses, kas sunniraha on eelkõige ennetav või karistuslik, esitades argumendi,

63. Minu hinnangul tuleb eristada kahte ajavahemikku: ennetav aspekt kehtib kogu perioodil, mis kulgeb hoiatust sisaldava aluskohtumääruse tegemisest kuni selle menetluse algatamiseni, mille tulemusel peaks määratama trahv. Sel ajavahemikul teab kaotanud pool – Realchemie – suurepäraselt, mis teda ootab, kui ta ei täida aluskohtumäärusega pandud kohustusi. Ainuüksi hoiatuse olemasolu võib olla piisav selleks, et pärssida võlgniku tahet tehtud ettekirjutust eirata. Seevastu alates hetkest, mil võlgnik rikub aluskohtumääruses ettenähtut, on selge, et sunniraha määramine on peamiselt karistuslik. Esiteks ei ole sunniraha ülesanne ega eesmärk heastada Bayerile tekitatud kahju ega maksta talle hüvitist selle eest, et Realchemie jätkab tema intellektuaalomandi õiguse rikkumist vaatamata aluskohtumääruses sisalduvatele ettekirjutustele. Teiseks ei karistata niivõrd asjaolu eest, et Realchemie jätkas Bayeri õiguse väidetavat²⁸ rikkumist. Vastupidi, kui Saksa kohus määrab sunniraha, siis karistab ta kohtu tehtud ettekirjutuse rikkumise eest, milleks käesoleval juhul on ettekirjutus täita aluskohtumääruses kirjeldatud kohustusi.

28 – Ei tohi nimelt unustada, et aluskohtumäärus on üksnes ajutine meede, millega lahendatakse intellektuaalomandi õiguse väidetav – kuid mitte veel täielikult ilmnenu – rikkumine Realchemie poolt seega esialgu.

Selle menetluse eesmärk, mille tulemusel määratakse sunniraha, on seega just laias tähenduses karistamine kohtu määratud keelu tahtliku eiramise eest. Seetõttu ei ole enam võimalik väita, et ülekaalukaks kriteeriumiks peab olema aluskohtumäärukses kõne all oleva materiaalõiguse kriteerium, kuna sellel kriteeriumil ei ole mingit mõju sunniraha määramisele: ainsana on oluline asjaolu, et on rikutud kohtu tehtud ettekirjutust tegu teha või selle tegemisest hoiduda. Erahuvi taandub seega avaliku huvi ees, milleks on kohtulahendite järgimine.

sunniraha põhjalikult segunenud olemuse väljendus ning seda ei saa pidada määravaks asjaoluks.

64. Seetõttu ei pea ma võimalikuks väita, et vaidluse poolte vahelise õigussuhte laad ei muutunud menetluses, mille tulemusel määrati sunniraha, võrreldes põhimenetlusega, mille tulemusel tehti aluskohtumäärus. Loomulikult on Bayer see, kes peab sunniraha määramist taotlema. On tõsi, et selle karistuse saab määrata üksnes juhul, kui Bayeri huvi aluskohtumääruse järgimise vastu ühtib riigi huviga kohtulahendite täitmise vastu. Vastavalt Saksa õigusnormidele võib pool, kes on alusvaidluse võitnud, seega aidata kaasa avaliku huvi elluviimisele, algatades sunniraha puudutava menetluse, kuid siin on tegemist üksnes õigusega ja kohus ei saa sunniraha määramiseks omal algatusel menetlust alustada. See õigus ei ole siiski midagi muud kui

65. Kui sunniraha määramist on taotletud, ei ole Bayeril enam selles menetluses mingit rolli ning ta jääb menetlusest täielikult kõvale. Kui alguses alusmenetluses viibisid Realchemie ja Bayer kui vaidluse pooled kohal, siis menetluses, milles määratakse sunniraha, puudutab vaidlus veel üksnes Realchemie'd ja kohut, see tähendab kohtulahendit eiranud isikut ja lahendi teinud asutust. Ilmselt on rangelt eraõiguslikku suhet puudutav vaidlus – Realchemie ja Bayeri vahelise vaidluse lahendamise – muutunud vaieldamatult avaliku õiguse elementidega suhteks – see tähendab kohtulahendi eiramise eest karistamiseks.

66. Seda analüüsi kinnitab asjaolu, et sunniraha ei maksta Bayerile, vaid see tasutakse kohtu kassasse avaliku võimu kasuks. Sunniraha sissenõudmine kuulub kohtute ainupädevusse, mille puhul on menetluse algatanud isiku igasugune sekkumine välistatud. Nende elementide kombinatsioon tõendab, et sunniraha täitmine aitab teostada riigi õigust karistada tegevuse või tegevusetuse eest, mis on

vastuolus tehtud ettekirjutustega, mitte Bayeri õigust intellektuaalomandi õiguse kaitsele.

isikule, kellele on kahju tekitatud, konventsiooni kohaldamisalasse”.

67. Väitmata küll, et sunniraha on täielikult samastatav kriminaalõigusliku otsusega, leiama, et selgitused, mis Schlosseri aruandes²⁹ esitati tsiviil- ja kriminaalõiguse eristamise kohta, võivad meile kasulikuks osutada selle küsimuse lahendamisel, millise hoiaku peab nii ebaselge olukorra suhtes võtma. Aruande punktis 29 on märgitud, et „mis tahes liiki kriminaalmenetlused ja kriminaalõiguslikud otsused jäävad konventsiooni kohaldamisalast välja. See kehtib mitte ainult kitsas tähenduses kriminaalmenetluse kohta: muud karistuslikud menetlused, mida kohaldatakse avalikes huvides tehtud ettekirjutuste ja seatud keeldude suhtes, ei kuulu samuti tsiviilõiguse hulka. Teatud juhtudel võib osutada küllaltki keeruliseks kvalifitseerida eraõiguslikke karistusi, mis esinevad paljudes õigussüsteemides mitmesugustes vormides [...]”. Arvestades, et paljudes õigussüsteemides on eraõiguslikel hagejatel lubatud astuda ka avalik-õiguslikku kriminaalmenetlusse, ei ole võimalik piiritlemiskriteeriumina kasutada menetluse algatanud isiku laadi. Määrava tähtsusega asjaolu on küsimus, kas eraõiguslik hageja või mis tahes muu eraõiguslik isik saab karistusest isiklikult kasu või mitte. Sel põhjusel kuuluvad Taani töökohtute tehtud otsused, milles nähakse ette kohustus maksta trahvi isiklikult hagejale või mõnele muule

68. Käesolevas asjas kohaldatuna kinnitab Schlosseri aruanne minu algset lähenemisviisi. Tegemist on tõepoolest karistuslikku liiki menetlusega, mis on kohaldatav ettekirjutuse eiramise korral. Menetluse algatanud isiku kriteeriumi tuleb pidada teisejärguliseks, kuna määrava tähtsusega element on küsimus, kes saab karistusest kasu ja kas sunniraha makstakse hagejale, kes on eraõiguslik pool. Käesoleval juhul kuulub menetluse algatamise õigus Bayerile, kuid ei ole võimalik väita, et ta saab karistusest kasu, kuna sunniraha ei maksta talle. Seega ei ole täidetud kõik tingimused selleks, et leida, et sunniraha kuulub tsiviil- ja kaubandusajade hulka ja järelikult määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse.

c) Sunniraha ja määruse nr 44/2001 artikli 49 tähenduses karistusmaksse võrdlev analüüs

69. Huvitatud poolte arvamused lähevad lahku ka küsimuses, kas sunniraha võib käsitada karistusmaksena vastavalt määruse nr 44/2001 artiklile 49. Saksamaa valitsus leiab, et analoogia on täiesti võimalik, kuna Saksa õiguses ei ole karistusmaksel ja

29 – Viidatud 11. joonealuses märkuses.

sunnirahal mingit vahet, sest need mõlemad tuleb tasuda riigile, ning kuna määruse enda tekstis ei eristata karistusmakset olenevalt sellest, kas see tasutakse riigile või eraõiguslikule poolele.

70. Tuleb siiski tõdeda, et kõnealuse määruse artiklis 49 ei ole lähtutud karistusmakse Saksa käsitlusest. Igal juhul on nii märgitud Schlosseri aruande punktis 213, milles on karistusmakset käsitatud kui „[s]eda, et kostjat kohustatakse sooritama kõnealune toiming ning samal ajal tasuma hagejale teatud summa, juhul kui kostja oma kohustust ei täida. [...] Konventsioon ei reguleeri siiski küsimust, kas niisugune täitmine saab toimuda karistusmakse korral, mis on kohtuotsuse järgimata jätmise eest määratud mitte täitmist taotleva poole, vaid riigi kasuks”. Isegi kui Euroopa Kohus peaks leidma, et sunniraha on karistusmaksega samastatav – milles ma kahtlen –, siis ei võimaldaks see järeldus lahendada küsimust ainult määruse nr 44/2001 artikli 49 alusel, kuna Schlosseri aruande kohaselt ei kavatsenud liidu seadusandja sel teel hõlmata olukordi, milles karistusmakse või sellega samastatav summa makstakse kohtulahendi eiramise korral riigile.

71. Lisaks on Pocari seletuskirjas³⁰ täpsustatud, et asjaolu, et määrusega nr 44/2001 hõlmatud meetmete hulka ei ole arvatud kohtulahendi eiramise eest riigile tasutavaid karistusmakseid, ei tulene sellest, et niisuguse mehhanismi olemasolust ei teatud, vaid vastupidi – see lähtub autorite tahtest. Määruse nr 44/2001 artikli 49 kohta on nimetatud seletuskirjas meenutatud, et „[t]ähelepanu on juhitud sellele, et selle sättega jäetakse vastuseta küsimus, kas sellega hõlmatakse ka rahalisi karistusi, mis on määratud kohtu sellise korralduse eiramise eest, mis on tehtud mitte võlausaldaja, vaid asjaomase riigi kasuks”.³¹ Seletuskirjas on jätkatud täpsustusega, et „[l]äbivaatamise käigus tehti ettepanek sõnastust sel eesmärgil täpsustada. Ajutine töörühm eelistas siiski sõnastust mitte muuta ning riigile tehtavaid makseid sõnasegelt mitte hõlmata, kuna riigi kasuks tehtud kohtuotsusel võib olla karistusõiguslik laad, mistõttu siinkohal tehtav muudatus võib tsiviil- ja kaubandusliku käsitluse konventsiooni tuua karistusõigusliku aspekti. Seega võib sätet käsitada selliselt, et sellega hõlmatakse riigi kasuks karistuseks määratud makseid üksnes juhul, kui need on selgelt tsiviilõiguslikku laadi, ning tingimusel, et nende täitmist nõuab menetluses osalev eraõiguslik pool seoses kohtuotsuse täitmismäärusega, vaatamata

30 – Viidatud 11. joonealuses märkuses.

31 – Vt kõnealuse seletuskirja punkt 167.

sellele, et maksed tuleb teha riigile”. Nagu ma aga näitasin, ei ole ZPO § 890 tähenduses sunniraha tsiviilõiguslik laad kaugeltki ilmne.

4. Kokkuvõtvad märkused

72. Sunniraha kohta märgin ma veel, et määruse nr 44/2001 tähenduses karistusmaks – mida tuleb seega eristada Saksa käsitlusest – eesmärk on ajendada kostjat hageja õiguse rikkumist lõpetama. Kui sunniraha määratakse kindla summamana, siis karistusmaks seisneb „iga viivitatud päeva kohta rahasumma maksimises, selleks et võlgnik täidaks oma kohustused”.³² Eelkõige on võlgnikul võimalus vabaneda karistusmaks tasumise kohustusest, kui ta täidab oma kohustused. Sunniraha korral ei ole võlgniku hoiakul pärast selle määramist mingit mõju: alates hetkest, mil see määratakse, tuleb sunniraha tasuda, olenemata sellest, kas võlgnik oma kohustused lõpuks täidab. Siinkohal on tegemist üliolulise elemendiga, mis ka Schlosseri aruandes sisalduvaid märkusi arvesse võttes peaks meid veenma selles, et esitatud küsimusele ei saa vastata määruse nr 44/2001 artikli 49 seisukohalt.

73. Kõiki eespool esitatud kaalutlusi silmas pidades teen ma ettepaneku vastata esimesele küsimusele, et otsus, millega võlgnikku, kellele on varasema kohtuotsusega pandud kohustus, kohustatakse vaidluse teise poole taotlusel seetõttu, et ta ei ole oma kohustust täitnud, maksuma kohtu kassasse nn sunniraha ZPO §-s 890 ette nähtud tingimustel, ei kuulu määruse nr 44/2001 artikli 1 tähenduses mõiste „tsiviil- ja kaubandusajad” alla.

74. Kui Euroopa Kohus peaks leidma teisiti ja kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus on esitanud küsimuse üksnes määruse nr 44/2001 artikli 1 ulatuse kohta, on minu hinnangul vajalik meenutada viimati nimetatud kohtule, et selleks et kohtuotsust tunnustataks ja täidetaks riigis, kus täitmist taotletakse, ei piisa sellest, et kõnealune otsus kuulub tsiviil- ja kaubandusajade hulka. Vastupidi, eelotsusetaotluse esitanud kohus peab veel kindlaks tegema, et täitemenetluse esemeks olev otsus on päritoluriigis tehtud kaitseõigusi järgides, et see on täitedokument ning et pool, kes taotleb selle tunnustamist ja täitmist riigis, kus täitmist taotletakse, on tõepoolest „huvitatud pool” määruse nr 44/2001 artikli 38 tähenduses.

32 – Vt eespool nimetatud Jenard'i aruanne (lk 54).

75. Kõnealuse kolme punkti osas piirdun ma nende toimiku materjalide meenutamise, millele tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu tähelepanu eriti juhtida.

76. Mis puudutab kaitseõiguste järgimist, siis on Euroopa Kohus juba kinnitanud, et „kõik konventsiooni sätted [...] väljendavad tahet tagada, et selle eesmärkide raames kulgeksid menetlused, mille tulemusel tehakse kohtuotsus, kaitseõigusi järgides”.³³ Selles suhtes väidab Realchemie oma kirjalikes märkustest, et aluskohtumäärus tehti suulise menetluseta ja eelneva kohtukutseta. Peale selle sai ta sunniraha määrusest teada alles pärast selle tegemist. Ometi nõuab ZPO artikkel 891³⁴ Saksamaa valitsuse esitatud andmete kohaselt, et võlgnik kuulatakse eelnevalt ära, kui kohus kavatseb hageja taotlusel määrata ZPO § 890 alusel sunniraha.

77. Mis puudutab sunniraha määruse täidetavust, siis kinnitas Realchemie, et see ei ole iseenesest täitedokument, vaid ainult kohtukulude kindlaksmääramist käsitlev dokument

on täitedokument, eelkõige kuna selles on erinevalt kõnealusest määrusest märgitud võlausaldaja, st avalik-õigusliku asutuse nimi. Kui Saksamaa valitsusele esitati kohtuistungil selle kohta küsimus, ei olnud ta võimeline Euroopa Kohtule täiendavaid selgitusi esitama. Seega peab piirduma meenutamise, et määruse nr 44/2001 artiklis 38 on selle kohta ette nähtud, et ainult liikmesriigis tehtud ning selles riigis täitmisele pööratavat otsust saab täita teises liikmesriigis, kui see on seal täidetavaks kuulutatud,³⁵ ning jätma eelotsusetaotluse esitanud kohtu hooleks hinnata, kas vaidlusalune kohtumäärus on täitmisele pööratav.

78. Lõpuks, isegi kui oletada, et sunniraha määrus on päritoluliikmesriigis tõepoolest täitmisele pööratav, tuleb veel lahendada küsimus, kas Bayer võib selle täitmist taotleda riigis, kus täitmist taotletakse, teisisõnu kas ta on „huvitatud pool” määruse nr 44/2001 artikli 38 tähenduses. Märgin, et Saksa õigusnormidest näib selgelt tulenevat, et kõnealuse määruse teinud kohtu esimees on selle ainus täitmisinstants. Toimiku lugemisel ei ilmne selgelt, kas Bayeril on Saksamaal õigus selle

33 – 13. juuli 1995. aasta otsus kohtuasjas C-474/93: Hengst Import (EKL 1995, lk I-2113, punkt 16 ja seal viidatud kohtupraktika).

34 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 18.

35 – Jenard'i aruandes on märgitud, et täidetavus „on selle täitedokumendi omadus, mille täitmist taotletakse kohtuotsuse päritoluriigi õiguse kohaselt, ning [...] ei ole põhjust omistada välismaisele kohtuotsusele õigusi, mida sellel päritoluriigis ei ole” (lk 48). Vt ka 29. aprilli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-267/97: Coursier (EKL 1999, lk I-2543, punkt 23) ja selles küsimuses Jenard'i aruannet tsiteeriv eespool viidatud kohtuotsus Apostolidēs (punkt 66).

määruse täitmist kohtu nimel nõuda. Neil asjaoludel peab eelotsusetaotluse esitanud kohus silmas pidama Jenard'i aruandes esitatud selgitusi, mille kohaselt „väljend „mõne huvitatud isiku taotlusel” tähendab, et õigus nõuda täidetavaks kuulutamist on igal isikul, kes saab sellele otsusele päritoluliikmesriigis tugineda.”³⁶

79. Arvestades toimiku materjalides sisalduvaid ebatäpsusi ja mitmeti mõistetavusi, mis on seletatavad asjaoluga, et eelotsusetaotluse esitanud kohus otsustas oma küsimuses keskenduda määruse nr 44/2001 artiklile 1, ei ole Euroopa Kohtul võimalik lõplikke vastuseid anda, vaid ta peab eelotsusetaotluse esitanud kohtu tähelepanu juhtima neile kolmele punktile, kui ta peaks vastupidi minu pakutule järeldama, et vaidlusalune kohtulahend kuulub siiski määruse nr 44/2001 artikli 1 tähenduses tsiviil- ja kaubandusajajade hulka.

B Teine küsimus

80. Oma vastukassatsioonkaebuses palus Bayer eelotsusetaotluse esitanud kohtul lükata tagasi Realchemie' kassatsioonkaebus ning mõista viimaselt välja nn tegelikud

kohtukulud vastavalt direktiivi 2004/48 artiklile 14 koostoimes Madalmaade tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikliga 1019h, millega võeti direktiiv Madalmaade õiguskorda üle. Selle seadustiku artiklis 1019h on ette nähtud kohtukulude väljamõistmise suuremas ulatuses, kui seda tehakse tavapäraselt direktiivi 2004/48³⁷ kohaldamisalasse kuuluvates kohtuasjades.

81. Euroopa Kohtule esitatud teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas Madalmaades algatatud sellise täitemenetlusega seotud kohtukulud, mille käigus palutakse tunnustada ja täita kuut otsust, mis on tehtud intellektuaalomandi õiguse järgimist puudutavas kohtuasjas Saksamaal, kuuluvad direktiivi 2004/48 artikli 14 reguleerimisalasse, millega kohustatakse liikmesriike tagama, et kohtuasja võitnud poole kohtukulud kannaks üldjuhul kohtuasja kaotanud pool. Seega tuleb kindlaks teha, kas niisugune täitemenetlus kuulub direktiivi 2004/48 kohaldamisalasse.

82. Juba enne direktiivi 2004/48 vastuvõtmist oli ühendus sõlminud intellektuaalomandi

36 – Eespool nimetatud Jenard'i aruanne (lk 49).

37 – Märgin, et toimik ei sisalda mingit teavet selle Madalmaade õigusnormi täpse sõnastuse kohta ning järelikult erinevuse kohta tavapäraste kulude väljamõistmise ja kulude sellise väljamõistmise kohta, nagu see on ette nähtud nimetatud artiklis 1019h.

õiguste kaubanduspektide lepingu,³⁸ mille artiklis 41 on sätestatud, et „[l]iikmed tagavad oma seadustega võimaluse kasutada [...] kaitsmismenetlusi, et võimaldada tõhusaid meetmeid [...] intellektuaalomandi õiguste iga rikkumise vastu”. Taotledes eesmärki suurendada intellektuaalomandi õiguste kaitse tõhusust, on selle lepingu artiklis 45 kehtestatud põhimõte, mille kohaselt on kohtutel õigus kohustada rikkujat tasuma intellektuaalomandi õiguse valdajale, kelle õigust on rikutud, laias tähenduses kohtukulud.

tõhus rakendamine”.⁴⁰ Kuna erinevused liikmesriikide vahel nõrgendasid selle sisu,⁴¹ on nimetatud direktiivi eesmärk liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise teel sel alal tagada, et intellektuaalomandi õiguste omanik saab oma õigusi selleks vajalike meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahenditega teostada.⁴² Selle direktiivi artikli 2 tähenduses „kehtivad [...] meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid [...] mis tahes intellektuaalomandi õiguste rikkumise kohta, nagu on sätestatud ühenduse õigusaktides ja/või vastava liikmesriigi siseriiklikes õigusaktides”. Kui need meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid on vajalikud, et tagada intellektuaalomandi õiguse järgimine, näeb direktiiv ette, et „[l]iikmesriigid tagavad, et mõistlikud ja proportsionaalsed kohtukulud ja muud kulud kannab üldiselt kaotaja pool, välja arvatud siis, kui see on ebaõiglane”.⁴³

83. Direktiiv 2004/48, nagu selle põhjendustes 4 ja 5 on märgitud, on seotud ühenduse jaoks siduvate rahvusvaheliste kohustustega, mida on eespool mainitud. Tunnustades intellektuaalomandi kaitse olulisust innovaativuse ja loometegevuse edendamiseks ning tööhõive soodustamiseks ja konkurentsivõime parandamiseks,³⁹ pidas liidu seadusandja vajalikuks „tagada ühenduses intellektuaalomandi materiaalõiguse [...]

84. Kuna liidu seadusandja eesmärk on anda parem kaitse intellektuaalomandi õiguse omanikele, on võimalik väita, et Madalmaades Bayeri läbiviidav täitemenetlus kujutab asjaolu tõttu, et Bayeri ja Realchemie' vahelise

38 – Mis on 15. aprillil 1994 Marrakechis alla kirjutatud ja Euroopa Ühenduse nimel tema pädevust puudutavas osas nõukogu 22. detsembri 1994. aasta otsusega 94/800/EÜ, mis käsitleb Euroopa Ühenduse nimel sõlmitavaid tema pädevuse kuuluvaid küsimusi puudutavaid kokkuleppeid, mis saavutati mitmepoolsete kaubanduslääbirääkimiste Uruguay voorus (1986–1994) (EÜT L 336, lk 1; ELT eriväljaanne 11/21, lk 80), heaks kiidetud Maailma Kaubandusorganisatsiooni asutamislepingu lisaks 1C.

39 – Vt direktiivi 2004/48 põhjendused 1 ja 2.

40 – Direktiivi 2004/48 põhjendus 3.

41 – Vt direktiivi 2004/48 põhjendused 7–9.

42 – Direktiivi 2004/48 artikkel 1.

43 – Direktiivi 2004/48 artikkel 14.

õigusvaidluse ese Saksamaal on intellektuaalomandi õiguse kaitse, endast selle kohtuasja teatud liiki täiendust ning seda võib samuti pidada direktiivi 2004/48 tähenduses intellektuaalomandi õiguse sellist rikkumist puudutavaks menetluseks, mida Bayer soovib lõpetada Saksamaal tehtud otsuste täidetavaks tunnistamisega. Seega on tegemist kõnealuse direktiivi kohaldamisalasse kuuluva menetlusega ning nimetatud direktiivi artikkel 14 on järelikult kohaldatav.

jätkata asjaomase õiguse kaitsmist, mis on al-
guse saanud päritoluliikmesriigis.

85. See lähenemine ei veena mind siiski eel-
kõige kolmel põhjusel.

86. Esiteks ei pea ma võimalikuks tõdeda, et täitemenetluse ese on otseses mõttes teatava materiaalõiguse kaitse. Selle eesmärk seisneb vastupidi kontrollimises, kas täidetud on kõnealuste kohtuotsuste tunnustamiseks ja täitmiseks vajalikud tingimused riigis, kus täitmist taotletakse. See on eelnev aste täitmise staadiumile, mille eesmärk on tegelikult

87. Teiseks on direktiivi 2004/48 artikkel 14 täielikult põhjendatud intellektuaalomandi õigusi puudutavate vaidluste erilise laadiga. Komisjon leidis oma kirjalikes märkustes minu arvates õigesti, et artikli 14 eesmärk on takistada, et intellektuaalomandi õiguste omanike tahet esitada kohtule hagi ei pärsiks tõenäoliselt suured menetluskulud. Intellektuaalomandi õiguste tõhusus eeldab loomulikult nende kohtulikku kaitset. Kehtestades selleks vajalikud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid ning kinnitades põhimõtet, et kohtukulud jäävad üldjuhul vaidluse kaotanud poole kanda, luuakse direktiiviga 2004/48 soodsad tingimused selleks, et isik, kes võib sellele tugineda, algataks kohtumenetluse. Seega seisneb artikli 14 mõte menetluste ja tõendite eripäras intellektuaalomandi valdkonnas, kuna kontrolli ja ekspertiisi kulud võivad osutada väga suurteks.⁴⁴ Täitemenetluses tekkivad kulud ei ole siiski võrreldavad

⁴⁴ – Nagu komisjon oma põhjendustes meenutas, vt 30. jaanuari 2003. aasta ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi intellektuaalomandi õiguste järgimise tagamist puudutavate meetmete ja menetluste kohta vastuvõtmiseks (KOM(2003) 46 (lõplik), lk 9).

kuludega menetluses, mille ese on tuvastada intellektuaalomandi õiguse rikkumine, ning minu arvates ei pärsi need kahju saanud isiku tahet algatada selline menetlus.⁴⁵ Põhjustatud ei ole selliste täitemenetluste erilise möönmine, mis toimuvad teises liikmesriigis seoses intellektuaalomandi õigusega tehtud otsuste suhtes.

sellega kehtestada üldreeglit kohtukulude väljamõistmise kohta täitemenetluses.

88. Kolmandaks kinnitab seda tõlgendust direktiivi 2004/48 põhjenduses 11 toodud täpsustus, et selle direktiivi „eesmärk ei ole kehtestada tsiviil- ja äriasjade õigusala koostöö, jurisdiktsiooni, otsuste tunnustamise ja jõustamise kooskõlastatud juhiseid või tegeleda kohaldatavate seadustega. Ühenduse vahendid kõnealuste küsimuste reguleerimiseks on olemas ning põhimõtteliselt on need võrdselt rakendatavad ka intellektuaalomandi puhul”. Kuna direktiivi eesmärk ei ole kehtestada ühtlustatud norme kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise alal tsiviil- ja kaubandusajades, siis olen ma seisukohal, et seda enam ei saa

89. Põhjustus 11 eeldab, et direktiiv 2004/48 on kohaldatav määrust nr 44/2001 mõjutamata. Kontrollimine peab määruse nr 44/2001 tähenduses piirduma küsimusega, kas otsus puudutab tsiviil- ja kaubandusaja. Niisugune käsitlus, mille kohaselt on selle direktiivi artiklis 14 kehtestatud kulude erinev kindlaksmääramine, kui tegemist on intellektuaalomandi õiguse rikkumist puudutava otsuse tunnustamise ja täitmisega, viib nii või teisiti selle otsuse sisu kontrollimiseni, mis läheb kaugemale määruse nr 44/2001 artikli 1 raames nõutavast lihtsast kontrollist. Sellise täitemenetluse lihtsustamise ja kiiremaks muutmise nõue, nagu seda rakendatakse määrusega nr 44/2001,⁴⁶ seatakse samuti ohtu, ilma et selleks oleks erilist põhjust.

90. Kõiki neid põhjusi arvestades teen ma ettepaneku, et direktiivi 2004/48 artiklit 14 tuleb tõlgendada nii, et seda ei kohaldata täitemenetluses, mille ese on intellektuaalomandi õiguse rikkumist puudutavate otsuste tunnustamine ja täitmine.

45 – Soovin lisaks märkida, et põhikohtuasjas mõisteti Realchemie'lt välja täitemenetlusega seotud kulud, kuid Bayer soovib siiski, et väljamõistetavad summad oleksid suuremad.

46 – Eespool viidatud kohtuotsus Draka NK Cables jt (punktid 26 ja 30).

V Ettepanek

91. Kõiki eespool esitatud kaalutlusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Hoge Raad der Nederlandeni esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Otsus, millega võlgnikku, kellele on varasema kohtuotsusega pandud kohustus, kohustatakse vaidluse teise poole taotlusel seetõttu, et ta ei ole oma kohustust täitnud, maksma kohtu kassasse nn sunniraha Saksa tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Zivilprozessordnung) §-s 890 ette nähtud tingimustel, ei kuulu nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades artikli 1 tähenduses mõiste „tsiviil- ja kaubandusajad” alla.
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta artiklit 14 tuleb tõlgendada nii, et seda ei kohaldata täitemenetluses, mille ese on intellektuaalomandi õiguse rikkumist puudutavate otsuste tunnustamine ja täitmine.